

Η ΓΗΤΟΥΡΑ ΤΟΥ ΠΟΛΥΛΑΚΚΟΥ ΒΟΪΟΥ όπου βρέθηκαν τα παλαιοντολογικά ευρήματα της συλλογής Σιάτιστας ΚΑΙ Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γεώργιος Μ. Μπόντας
Λαογράφος

Το χωριό Πολύλακκος βρίσκεται στην επαρχία Βοΐου του Νομού Κοζάνης και στη δεξιά όχθη του ποταμού Αλιάκμονα. Είναι κοντά στο δημόσιο δρόμο Κοζάνης — Νεάπολης — Γρεβενών και απέχει από τη Σιάτιστα γύρω στα 20 χιλιόμετρα. Έχει υψόμετρο 650 μέτρα και περιβάλλεται από τρεις τοποθεσίες με λάκκους, γιατί και μετονομάστηκε από Κίναμη σε Πολύλακκο.

Στο βόρειο μέρος του χωριού και απέναντι ακριβώς απ' αυτό σε πολύ μικρή απόσταση, βρίσκεται μακρόστενος λόφος, που χωρίζεται με χαράδρα πολύ βαθιά που ονομάζεται "ΓΗΤΟΥΡΑ".

Από τα σπλάχνα της Γητούρας βγήκαν τα απολιθώματα ζώων το 1902, που σήμερα βρίσκονται στο παλαιοντολογικό μουσείο της Σιάτιστας. Αυτά βρέθηκαν από τον Νικόλαο Διαμαντόπουλο και προσδιορίστηκαν από τον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Νικόλαο Σκούφο. Ολόκληρο κεφάλι τάραντου βρέθηκε στην τοποθεσία αυτή που στολίζει το Παλαιοντολογικό Μουσείο της Αθήνας. Το κεφάλι αυτό δώρισε στην εποχή της Τουρκοκρατίας ο Νικόλαος Γ. Διαμαντόπουλος που κατάγονταν από το χωριό αυτό, γνωστός σ' όλο το Νομό Κοζάνης ΜΑΝΤΕΜ ΠΑΤΙΣΑΧ δηλαδή Βασιλιάς των μετ' άλλων, για τον οποίο θα γίνει αναφορά παρακάτω.

Παλαιοντολογική Συλλογή Σιάτιστας

Η ίδρυση και η δημιουργία της Παλαιοντολογικής Συλλογής της Σιάτιστας χρονολογείται από το 1906, οπότε και σχηματίστηκε ο πρώτος πυρήνας της από τον αιμνηστο Σιατιστινό, Γενικό Επιθεωρητή φυσικών Μέσης Εκπ/σεως Αναστάσιο Δάνα, ο οποίος επί 15 χρόνια ερευνήσε, συγκέντρωσε και τακτοποίησε τα παλαιοντολογικά ευρήματα.

Από τότε και επί 15 ολόκληρα χρόνια ο Αναστάσιος Δάνας με τις παρορμήσεις του και υποδείξεις των Καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών Νικολάου Σκούφου και Κ. Κτενά, επιδόθηκε με ενθουσιασμό και ζήλο στην έρευνα όλης εκείνης της περιοχής και κατόρθωσε να βρει και να διαφυλάξει αρκετά, αλλά και αξιολογα από κάθε άποψη — παλαιοντολογικά ευ-

ρήματα. Έτσι δημιουργήθηκε η παραπάνω συλλογή, που στον πλουτισμό της συνέβαλε και ο Σιατιστινός Γυμνασιάρχης Φυσικών Ναούμ Λιάκος και αργότερα ο Σιατιστινός Γυμνασιάρχης Φυσικών Κων/νίνος Δάνας, ο οποίος εργάστηκε δέκα ολόκληρα χρόνια. Στο μεταξύ η ύπαρξη της συλλογής αυτής έγινε γνωστή τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό, σε σημείο που να προσελκύει πολλούς επισκέπτες. Μεταξύ αυτών ενδιαφέρον εκδήλωσαν και πολλοί καθηγητές γερμανικών και αμερικανικών Πανεπιστημίων της έδρας της Παλαιοντολογίας.

Στον πόλεμο του 1940 και στην κατοχή προξενήθηκαν πολλές ζημιές στην παραπάνω συλλογή, αλλά ύστερα οι καθηγητές του Τραμπαντζείου Γυμνασίου προσπάθησαν να ξαναοργανώσουν τη συλλογή. Επίσης τα μέγιστα συνέβαλλε στη διαφύλαξη της συλλογής και ο αιμνηστος επιστάτης του γυμνασίου Επαμεινώνδας Σβώλης.

Το 1969 με χρήματα της Σχολικής Εφορείας και δωρεά του Γεωργίου Καραλιώτα κατασκευάζουν προσθήκες — για τη φύλαξη τουλάχιστο των ευρημάτων.

Το 1981 διαμορφώνεται καινούργια αίθουσα στο Τραμπαντζείο Γυμνάσιο για την έκθεση των ευρημάτων με την πρωτοβουλία της Λυκειαρχου Ευριδίκης Νικ. Δάρδα και του Γυμνασιάρχη Πολυχρόνη Χριστοφορίδη και τη φροντίδα της Καθηγήτριας των φυσικών Αικατερίνης Ζωγράφου. Την αξιέπαινη αυτή προσπάθεια στήριξαν οικονομικά οι Σιατιστινοί: Παναγιώτης Γκερεχτές, Ζ. Δαρδάλης, Γ. Καφάσης, Γεώργιος Κωντιστόγλου, Αργύριος Παπάς, Κων. Παπανικολάου, Γεώργιος Πολύζος, Ευάγγελος Ρετζέπης, Αδελφοί Ταχμιντζή και Αθανάσιος Τράχος.

Τη νέα τοποθέτηση και την επιστημονική αξιολόγηση των ευρημάτων έκανε ομάδα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με επικεφαλής τον Καθηγητή Γεωλογίας — Παλαιοντολογίας Ιωάννη Μελέντη.

Το 1988 με την ευκαιρία του εορτασμού των 100 χρόνων από την ίδρυση του ιστορικού Τραμπαντζείου Γυμνασίου η συλλογή εγκαταστάθηκε σε ευρύχωρη αίθουσα του σχολείου με χρήματα που διέθεσε η επιτροπή εορτασμού. Την επιμέ-

λεια της εγκατάστασης είχε η συμπατριώτισσά μας καθηγήτρια των φυσικών Αικατερίνη Κ. Ζωγράφου, η οποία εξέδωσε και κατατοπιστικό οδηγό της συλλογής.

Στα ευρήματα της Παλαιοντολογικής συλλογής της Σιάτιστας περιλαμβάνονται ανάμεσα στ' άλλα και τα εξής που δημοσιεύτηκαν σε ενημερωτικό δελτίο της επιστημονικής ομάδας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Α' Τμήματα βραχίονος μηρού, κνήμης και ωμοπλάτης μαμούθ, καθώς και τμήμα κάτω γνάθου με γαλακτικά δόντια Μαμούθ.

Β' Τμήμα βραχίονος κνήμης και γνάθου Ρινόκερου, καθώς και τμήμα κάτω γνάθου νεαρού Ρινόκερου.

Γ' Δόντια μεταταρσικά και αστράγαλος αλόγου του είδους *Antopius*.

Δ' Τμήμα λεκάνης ελαφιού και τμήματα από κέρατα ελαφιού.

Ε' Αστράγαλος κορυφή κέρατος και κάτω τμήμα βραχίονος βοοειδούς κλπ.

Νικόλαος Διαμαντόπουλος

Για την αξιολόγηση αυτή συλλογής της Σιάτιστας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αιτία ήταν ο Νικόλαος Διαμαντόπουλος, ο οποίος, όπως έγραψε στον υποφαινόμενο με επιστολή του στις 1 Απριλίου 1974, ο αιμνηστος Κων/νος Δάνας, καταγόταν από το χωριό Πολύλακκο και είχε εγκατασταθεί στη Σιάτιστα πριν το 1912. Ο Διαμαντόπουλος ήταν ζαχαροπλάστης και το ζαχαροπλαστείο του ήταν στην πλατεία "Τρία πηγάδια" της Σιάτιστας, όπου βρίσκεται σήμερα το υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας. Έκαναν θαυμάσια γλυκά την εποχή εκείνη, όπως λουκούμια, ζαχαρωτά και άλλα, γι' αυτό και οι κάτοικοι της Σιάτιστας μαζί με τον πατέρα του τους αποκαλούσαν "Ζαχαρτζήδες".

Ήταν λεβεντάνθρωπος με ωραίο παράστημα, με μουστάκια μαύρα στριμμένα. Τόσο εντυπωσιακός, ντυνόταν με τσολιάδικα και καβάλα σε ένα άλογο παρίστανε τον Παύλο Μελά, ιδιαίτερα τις γιορτές του Αγίου Βασιλείου και των Θεοφανείων. Έτσι όπως ήταν ντυμένος γυρνούσε όλη τη Σιάτιστα και δεν δίσταζε να περνάει από τους Τούρκους, οι οποίοι περισσότερο τον καμάρωναν και τον θαύμαζαν παρά ενοχλούσαν ή υποψιάζονταν.

Ο Νικόλαος Γ. Διαμαντόπουλος δεν ασχολήθηκε μόνο με την ανεύρεση παλαιοντολογικών ευρημάτων, αλλά και με

την ανεύρεση κάθε είδους μετάλλου. όπως γράφει ο αείμνηστος Γιάννης Τζημόπουλος δάσκαλος — συγγραφέας στην εργασία του "Η ΓΗΤΟΥΡΑ ΤΟΥ ΠΟΛΥΛΑΚΚΟΥ".

Ο Νικόλαος Γ. Διαμαντόπουλος γεννήθηκε στον Πολύλακκο το 1873 και ήταν γιός ενός μεγάλου γεωργοκτηματία, που είχε χτίσει τριόροφο σπίτι, όπου και έβρισκαν φιλοξενία πρόσωπα που στέκονταν ψηλά. όπως Μητροπολίτες. Κατήδες (Ειρηνοδίκες) και άλλα της δημοσιοϋπαλληλικής τάξης τόσο στην εποχή της Τουρκοκρατίας, όσο και μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας από τους Τούρκους κατά το 1912.

Ύστερα από την απελευθέρωση της Μακεδονίας απ' τους Τούρκους, που έγινε το 1912, ο τότε Γυμνασιάρχης του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιάτιστας Ιωάννης Παππίας, έστειλε δια του Διοικητικού επιτρόπου Ανασελίτσης (σημερινού Βοΐου) μια έκθεση στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για τα παλαιοντολογικά ευρήματα της Κίναμης που φυλάσσονται στη Σιάτιστα. Η έκθεση εκείνη δημοσιεύθηκε σε εφημερίδα της εποχής, απόκομμα της οποίας βρέθηκε στο ατομικό αρχείο του Νικ. Διαμαντόπουλου, όπως αναφέρει ο συγγραφέας Γιάννης Τζημόπουλος.

Να τι έγραφε λοιπόν η έκθεση εκείνη μεταξύ των άλλων: "Δύο ώρες μακράν της Σιατίστης υπάρχει μεγάλη έκτασις γης εγκλειούσης θησαυρόν παλαιοντολογικών απολιθωμάτων. Η έκτασις αυτή ομοία κατά το ποιόν των πετρωμάτων και την διάταξιν αυτών προς τα της Πικέρμης και Μεγαλοπόλεως κατά τη γνώμη του Καθηγητού του Πανεπιστημίου Σκούφου, χαρακτηρίζοντος τα ευρεθέντα εντός της μνησθείσης χώρας απολιθώματα διαφόρων ζώων για της αυτής γεωλογικής διαπάσεως, ήτοι της πλειοκαϊδου, μέλλει ήδη ειδικώς εξεταζομένη, να φέρει εις φως ευρήματα σημαντικής επιστημονικής αξίας.

Μεταξύ των ευρισκομένων ήδη εν τω Μουσείω ευρημάτων της περιοχής αυτής, σημαντικήν θέσιν κατέχει μια κεφαλή τάραντος, ζυγίζουσα περί τα 70 χιλιογράμματα και φέρουσα το μετωπικόν οστόν μετά των πολυκλάδων κεράτων μήκους ενός μέτρου.

Της αυτής περιοχής αρκετά απολιθώματα ευρήματα λίαν αξιοθαύμαστα, συλλεγόμενα καταλλήλως υπό του εν τω Τραμπαντζεΐω Γυμνασίου Καθηγητού των Φυσικών και Μαθηματικών κ. Αναστασίου Δάνα, ευρίσκονται εν ιδιαίτερα αιθούση του Γυμνασίου τούτου.

Προς τον αυτόν σκοπόν επεκαλεσάμην τη δωρεάν τοιούτων ευρημάτων του

εγγωρίου εμπόρου, Νικολάου Διαμαντόπουλου, και την χρηματικήν συνδρομήν της Εφορείας του Γυμνασίου, ίνα συλλεξόμεν εν αυτώ πάση θυσία πάντα τα εις την κατοχήν χωρικών ευρισκόμενα, αποκρυβέντα και διασωθέντα δια τον ειδικόν Έλληνα επιστήμονα.

Και κλείνοντας την έκθεσή του εκείνη, ο τότε Γυμνασιάρχης του Γυμνασίου Σιατίστης Ιωάννης Παππίας, έγραφε και τα παρακάτω. "Έκτενή και λεπτομερή περιγραφήν τόσον δια την περιοχήν ταύτην όσον και δια την υπάρχουσαν συλλογήν θα αποστείλει συντόμως εις τον καθηγητήν κ. Σκούφον ο Καθηγητής του Γυμνασίου κ. Αναστάσιος Δάνας".

Ο αείμνηστος συμπατριώτης μας Παναγιώτης Τσαούσης, ο οποίος προ του πολέμου του 1940 εξέδιδε εφημερίδα με τον τίτλο "ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ" γράφει στο φύλλο της 9ης Φεβρουαρίου 1936 τα εξής για τον Νικόλαο Διαμαντόπουλο: "Όταν λάβει τις υπ' όψιν ότι, η Ελλάς κατέστη Χώρα αρκούντος πλούσια εις ορυκτά, ότι έχει χορηγήσει υπερπεντακοσίας οριστικές παραχωρήσεις μεταλλείων και ότι δεκαεπισχίλια αιτήσεις παραχωρήσεων πρόκειται, να μεταβληθώσιν εις οριστικές παραχωρήσεις κατά το πλείστον, την πρώτην θέσιν μεταξύ των ερευνητών μεταλλείων δικαίως, να κρατεί ο εκ Πολυλάκκου (Κίναμης) ερευνητής, Νικόλαος Γ. Διαμαντόπουλος. Τη αληθεία ο Νικόλαος Διαμαντόπουλος, αν δεν έδειχνε πρωτοβουλία και επιμονήν, σπουδαίος πλούτος θα παρέμεινε κρυμμένος εις τα σπλάχνα της γης. Όθεν ορθότατα πρέπει σύμφωνα με τους νόμους τους στοιχειώδεις της ηθικής, να θεωρείται πρωτεργάτης, ερευνητής και μέγας του Νομού Ευεργέτης".

Στις 12 Νοεμβρίου 1912 στο Νικόλαο Γ. Διαμαντόπουλο απονεμήθηκε απ' το Διοικητή του 2ου λόχου του 1ου Τάγματος του 24ου Σ.Π. Σπυρίδωνα Τασόπουλο έφεδρο υπολοχαγό στη Σιάτιστα, γραπτή πιστοποίηση, με την οποία πολέμησε με τους άντρες του λόχου του τόσο στη μάχη της Λειψίστας (Νεάπολης), όσο και στη μάχη της Σιάτιστας (4 Νοεμβρίου 1912) και ότι ως κάτοικος της Ανασελίτσης (σήμερα Βοΐου) προσέφερε πολλές υπηρεσίες στο λόχο του.

Μετά την αναχώρησή του από τη Σιάτιστα στα 1913 ασχολούνταν με την αναζήτηση μεταλλείων, λιθανθράκων κλπ. Με λίγες γνώσεις που απόκτησε έγινε κάτοχος λιγνιτωρυχείου στη Δράντσα Κατερίνης για λίγο μόνο, γιατί οι συνέταιροί του τον απομάκρυναν. Αργότερα έγινε κάτοχος μεταλλείων χρωμίου, χαλκού, σιδηροπυρίτη κλπ. τα οποία κατά μυστηριώδη τρόπο τα έχανε από τα χέρια του. Τέλος

κατέληξε να εκμεταλλεύεται, τα λιγνιτωρυχεία Λάβας Σερβίων, μέχρι το θάνατό του που συνέβη στις 31 Αυγούστου 1961.

Την 1 Σεπτεμβρίου 1961 έγινε στο Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Γεωργίου Σερβίων η νεκρώσιμη ακολουθία, στην οποία παρέστησαν πολλοί κάτοικοι των Σερβίων και κάτοικοι της Επαρχίας Βοΐου καθώς και συγγενείς του από την γενέτειρά του τον Πολύλακκο.

Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και ο αείμνηστος συνταξιούχος δάσκαλος και συγγραφέας Γιάννης Τζημόπουλος, ο οποίος χαιρέτισε τον νεκρό και αναφέρθηκε όχι μόνο στις μεγάλες του προσπάθειες για την έρευνα του υπόγειου πλούτου της Μακεδονίας, αλλά και στην εθνική του προσφορά.

Αυτή είναι η Παλαιοντολογική συλλογή της Σιάτιστας. Εύχομαι, όπως γράφει ο αείμνηστος Κων/νος Δάνας, σύντομα να προκληθεί το ενδιαφέρον των ειδικών για τη συλλογή αυτή και να ενεργηθούν συστηματικές έρευνες στην περιοχή Βοΐου.

Αυτός επίσης ήταν ο Νικόλαος Γ. Διαμαντόπουλος από τον Πολύλακκο (Κίναμη) Βοΐου Κοζάνης, ο οποίος αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή του στις έρευνες για την εξεύρεση του υπογείου πλούτου της Μακεδονίας και η οποία ζωή του συνεδέθη τόσο στενά με την ιστορία των λιγνιτών της και των πάσης φύσεως ορυκτών της, καθώς και με την παλαιοντολογική συλλογή της Σιάτιστας.

ΑΡΧΕΙΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΜΠΟΝΤΑΣ
ΤΕΦΣ ΔΑΝΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΒΙΒΙΟΘΗΚΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ
ΛΟΟΓΡΑΦΟΣ - ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
Γ. ΣΦΗΚΑ 17 - ΤΗΛ. 0465 / 21.514
603 00 ΣΙΑΤΙΣΤΑ